

Nr 20.

Ankom till riksdagens kansli den 29 november 1940 kl. 6 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om straff för sabotage m. m.

Genom en den 1 november 1940 dagtecknad, till tredje särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 55, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga nedan intagna, vid propositionen fogade förslag till

1) lag om straff för sabotage;

2) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 oktober 1939 (nr 724) om särskilda tvångsmedel vid utredning rörande brott som avses i 8 eller 19 kap. strafflagen m. m.; samt

3) lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.

Beträffande de skäl som ligga till grund för lagförslagen får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Genom proposition nr 217 förelade Kungl. Maj:t innevarande års lagtima riksdag förslag till bl. a. ny lydelse av 8 kap. strafflagen. I utlåtande nr 32 i anledning av propositionen anförde första lagutskottet bl. a. följande:

Med stöd av de i 6 § av förslaget upptagna bestämmelserna om straff för krigsförräderi kunna vissa fall av sabotage bestraffas. Dessa bestämmelser äro dock tillämpliga först vid krig eller då krig hotar riket och de avse allenast gärningar, varigenom krigsmaktens ställning kan försämrast eller som rikta sig mot en med riket i krig förbunden stats krigsmakt. I vissa andra fall kan sabotage bestraffas enligt bestämmelserna om skadegörelse i 19 kap. strafflagen, varest även (i 21 §) förekommer en straffbestämmelse rörande viss förberedelse till skadegörelse, nämligen då någon i skadegörelsesyfte tillverkat, anskaffat eller förvarat sprängämne. Enligt utskottets mening kunna de förefintliga bestämmelserna icke anses motsvara vad som under nuvarande förhållanden kräves för att med kraft ingripa mot sådant sabotage eller förberedelse därtill som icke enligt den nya lydelsen av 8 kap. 6 § blir att anse såsom krigsförräderi. Detta torde exempelvis vara fallet beträffande avvägningen av straffsatserna i de tillämpliga paragraferna i 19 kap. strafflagen ävensom de i 19 kap. 21 § uppställda förutsättningarna för straff för förberedelse. En undersökning rörande ändring av dessa stadganden synes därför påkallad. Det kan även ifrågasättas att införa kompletterande bestämmelser härom i 8 kap. strafflagen. Med hänsyn till angelägenheten av att den nu föreslagna lagstiftningen snarast kommer till stånd har utskottet icke ansett densamma böra fördröjas genom en undersökning rörande ytterligare bestämmelser om sabotage utan vill utskottet föreslå att en särskild utredning därom verkställas. Utskottet vill sålunda, i anledning av propositionen, hemställa att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl.

Maj:t anhålla om utredning rörande en komplettering av gällande lagbestämmelser i syfte att bereda möjlighet till effektivare ingripande mot sabotage eller försök eller förberedelse därtill. Denna utredning synes böra verkställas med sådan skyndsamhet, att förslag i ämnet om möjligt kan föreläggas innevarande riksdag.

Under återopande härav hemställde utskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag, om möjligt till den då samlade riksdagen, rörande en komplettering av gällande lagbestämmelser i syfte att bereda möjlighet till effektivare ingripande mot sabotage eller försök eller förberedelse därtill. Denna hemställan bifölls av riksdagen, och i enlighet därmed avläts skrivelse den 15 maj 1940 (nr 248) till Kungl. Maj:t.

Med anledning härav tillkallade chefen för justitiedepartementet den 21 juni 1940, med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande samma dag, särskilda sakkunniga (professorn Ragnar Bergendal och revisionssekreteraren Olof Thulin) för att inom departementet biträda med den begärda utredningen.

De sakkunniga avlämnade den 26 juli 1940 promemoria med utkast till lag med vissa bestämmelser mot sabotage (justitiedepartementets promemorior 1940: 3).

Efter remiss ha yttranden över de sakkunnigas förslag inkommit från rikets hovrätter, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Norrbottens län, chefen för försvarsstaben, kommerskollegium, svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige samt riksförbundet landsbygdens folk.

På grundval av de sakkunnigas förslag har därefter inom departementet upprättats ett reviderat förslag till lag med vissa bestämmelser mot sabotage. Därjämte ha inom departementet upprättats förslag till ändringar i lagen den 14 oktober 1939 (nr 724) om särskilda tvångsmedel vid utredning rörande brott som avses i 8 eller 19 kap. strafflagen m. m. samt lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.

De sakkunniga ha beträffande *begreppet sabotage* anfört, att därunder inbefattas en mängd olika förfaranden, som ha det gemensamma syftet att förstöra eller skada en anläggning, ett maskineri eller dylikt eller eljest att försvåra eller förhindra ett företag eller en verksamhet. Uttrycket användes i en synnerligen vidsträckt bemärkelse.

Ursprungligen torde, enligt vad de sakkunniga vidare anfört, sabotage ha brukats såsom ett stridsmedel av syndikalisterna. Kampen å arbetsplatserna skulle enligt deras program ske genom sabotage bestående i obstruktion, nedsättning av arbetsintensiteten o. s. v. I sin grövsta form tog sig sabotaget å arbetsplatserna uttryck genom förstörande av maskiner, våld eller hot om våld mot arbetsvilliga o. s. v. Numera torde emellertid sådan taktik i arbets-tvister ej i nämnvärd utsträckning förekomma åtminstone här i landet.

En speciell form av sabotage bedrevs förr såsom ett led i den disciplin-upplösande verksamheten inom krigsmakten och tog sig uttryck i lättja, slöhet och tredska i tjänsten, skadegörelse å krigsmaktens egendom o. dyl.

Sabotage har vidare förekommit mot politiska motståndares verksamhet, t. ex. genom att hindra eller störa möten, förstöra tryckerier o. s. v. I vissa främmande länder har under senare år sabotage brukats i stor omfattning av politiska motståndare till den härskande regimen för att motarbeta dennas inrepolitiska — särskilt ekonomiska — verksamhet i allmänhet.

Numera anses i krig sabotage vara ett viktigt angreppsmedel mot en fiende. Detta har starkt framträtt till följd av krigföringens utveckling till total. Bland förberedelser till krig eller såsom ett led i krigföringen ingår sålunda att förstöra vissa anläggningar och deras innehåll eller vissa maskiner, krigsmateriel m. m. eller att förhindra eller försvåra användande eller att fördröja leverans eller produktion därav. Föremål för sabotage kunna under ett krig vara — förutom försvarsväsendets anläggningar, förråd och materiel — bl. a. fartyg, hamnar, lyftkranar, järnvägståg, broar, tunnlar, elektriska kraftverk och ledningar, transformatorer, dammbyggnader, olje- och bensincisterner, gasverk, vattenledningsverk, industrier och gruvor, anläggningar för rundradio, telegraf- och telefonledningar, livsmedelsupplag m. m. Krigsabotage berör icke endast de krigförande makterna. Sålunda ha vid ett flertal tillfällen i neutrala länder förekommit eller planerats sabotage i avsikt att hindra leveranser av krigsförnödenheter till krigförande makt.

Under krig utföres sabotage bl. a. av fallskärmstrupper. Det ingår då som ett direkt led i krigföringen, åtminstone om det avser militära mål och utföres av fientliga soldater i deras eget lands uniformer. En fiende kan även i förväg inom motståndarens land ha utposterat sabotörer, som äro beredda att utföra sitt verk, när krig utbryter. Sabotaget har i detta hänseende nära sammanhang med spioneri.

För sabotage kunna de mest skiftande medel komma till användning. Man plägar stundom skilja på saksabotage och personsabotage. Saksabotaget sker främst genom skadegörelse t. ex. med brand- och sprängämnen, medelst införande av främmande ämnen i maskiner i avsikt att förstöra dem eller bringa dem ur funktion, genom vattenskador å livsmedel, bensin etc., eller medelst borttagande av säkringar ur maskiner, men även genom felaktig framställning eller leverans, genom brytande av elektrisk ström el. dyl. Personsabotaget avser t. ex. att genom våld eller hot eller på annat illojalt sätt hindra för en verksamhet eller ett arbete behövlig arbetskraft att utföra arbetet eller förmå den att utföra ett mindervärdigt arbete.

En redogörelse för *gällande bestämmelser*, som möjliggöra bestraffning av eller ingripande mot sabotage, lämnas å sid. 7—12 i propositionen.

I fråga om *utländsk lagstiftning* rörande sabotage redogöres i propositionen (sid. 12—14) för lagstiftningen i Tyskland, England och Schweiz. Till komplettering av denna redogörelse vill utskottet lämna vissa utskottet tillhandakomna uppgifter om en nyligen i *Rumänien* antagen lagstiftning rörande ekonomiskt och industriellt sabotage.

Såsom ekonomiskt sabotage karakteriseras undandöljande av varor i spe-

kulationssyfte samt vägran att försälja varor och födoämnen till offentligt fastställda priser. Lagens bestämmelser uppgivas emellertid hänföra sig endast till personer som yrkesmässigt bedriva handel. Industriellt sabotage omfattar inskränkande eller inställande av produktionen, efterlåtenhet i fråga om råvaruförsörjningen, avskedande av personal, betalningsinställelser, nekande att mottaga beställningar eller vägran att utföra redan mottagna sådana, allt i syfte att skada statens intressen. Enligt uppgift lägges härvid tonvikten på uppsåtet. Såvida uppsåt ej kan visas föreligga, skulle alltså icke kunna fällas efter detta stadgande. Vidare finnas bestämmelser om finansiellt sabotage rörande rumänska eller utländska betalningsmedel. Straffen för dessa sabotagebrott äro 5—25 års straffarbete och varornas eller penningmedlens konfiskerande. Såsom sabotageöverträdelse, med internering i arbetsläger jämte konfiskation såsom påföljd, betraktas underlåtelse av handelsidkande att affischera sina varors pris samt all lagring av varor från enskildas sida utöver vad som är nödvändigt i vederbörandes vanliga hushåll.

De sakkunnigas förslag:

De sakkunniga ha beträffande behovet av lagstiftning i ämnet och dennas allmänna utformning anfört följande:

Genom de skärpta bestämmelserna i 8 kap. strafflagen samt i strafflagen för krigsmakten om krigsförräderi torde tillräckliga straff ha stadgats för sabotage, som direkt eller indirekt riktar sig mot krigsmakten under ett krig eller då krig hotar riket, ävensom för försök och förberedelser därtill.

Däremot kunde strafflagens bestämmelser i övrigt, närmast i 19 kap., icke anses bereda tillräckligt skydd mot sabotage, som äger rum under andra utomordentliga förhållanden, såsom mindre överhängande krigsfara, inre oroligheter, nödlägen på grund av naturkatastrofer el. dyl. I dessa situationer kunde allvarliga skadeverkningar befaras icke blott genom sabotage som direkt riktar sig mot försvarets anläggningar eller materiel. Även många andra sidor av samhällslivet och dess organisation behövde i situationer av den antydda arten ett skärpt straffskydd. Detta gällde sålunda om luftskyddet, om transportväsendet till lands och sjöss (vilket i det nuvarande 19 kap. jämförelsevis fullständigt beaktats), om luftfarten, om nyhetsförmedlingen genom radio, om rikets och särskilda orters försörjning med elektrisk kraft och med bränsle samt även om produktionen inom industri eller jordbruk och distributionen av industriens eller jordbrukets produkter, kort sagt om skilda delar av den samhälleliga verksamheten. Svårare störningar på någon punkt kunde lätt bliva menliga för det hela och icke minst för försvaret.

Även med hänsyn till normala förhållanden kunde enligt de sakkunnigas mening bestämmelserna i 19 kap. icke anses vara tidsenliga. Dessa vore, bortsett från den allmänna bestämmelsen om straff för skadegörelse, starkt detaljerade och kasuistiska, vilket, jämte deras i allmänhet höga ålder, föranlett att de för nutida förhållanden kommit att förete talrika luckor. Såsom exempel härpå anförde de sakkunniga, att straffet för skadegörelse genom ex-

plosion avser endast det fall att sprängämnen komma till användning, däremot icke explosion som åvägbringas i behållare av gaser eller oljor, att elektriska ledningar äro särskilt skyddade men icke själva kraftverken, att av egentliga industrianläggningar endast gruvor åtnjuta särskilt skydd, att sådant skydd ej finnes för radiostationer, förråd av förnödenheter, Luftfarten o. s. v. Åtskilliga straffbestämmelser måste anses alltför lindriga för de svåraste fallen. Vidare straffades försök och förberedelse endast i ringa utsträckning. Med hänsyn till dessa och andra brister i 19 kap. öfverhuvud vore detta kapitel utan tvivel i behov av en genomgripande omarbetning.

De sakkunniga hade därför öfvervägt att tillgodose det nu aktuella behovet av effektivare straffbestämmelser mot sabotage inom ramen av 19 kap. och i samband med en sådan omarbetning. Denna tarvade emellertid ett grundligt öfvervägande med hänsyn till olika förhållanden; därvid vore att märka att kapitlet — i motsats till 8 kap. — hade vidsträckt tillämpning även under lugna tider. Med hänsyn till det anförda torde en sådan omarbetning icke nu kunna avvaktas. För en krissituation sådan som den nu föreliggande syntes efter utländskt mönster det mest angelägna behovet bäst avhjälpas genom en fristående lagstiftning, som kompletterade bestämmelserna i strafflagen på det sätt som kunde anses oundgängligen erforderligt under den situation, i vilken lagen, som borde vara tidsbegränsad, skulle gälla.

De sakkunniga anförde i detta sammanhang slutligen, att de ansett brottsbeskrivningen i en lagstiftning av den angivna karaktären icke behöva upptaga någon särskild bestämning av den allmänna situation, under vilken lagen skulle gälla. En sådan bestämning kunde tillfyllest ske genom begränsningen av själva lagens giltighetstid (och möjligen genom dess upphävande före den bestämda tidens utgång).

Huvudstadgandet i de sakkunnigas lagutkast upptages i 1 §. Denna innehåller, att den som förstör eller skadar anläggning eller inrättning, som är av betydelse för försvaret, folkförsörjningen, samfärdseln eller produktionen, eller föremål, som är avsett för försvaret eller för sådan anläggning eller inrättning, eller vid tillverkning, leverans, förvaring eller försling av sådant föremål åstadkommer fel hos föremålet eller föranleder dröjsmål med dess avlämnande, eller eljest förhindrar eller försvårar användandet av anläggning, inrättning eller föremål, som nyss nämnts, eller gör annat sådant sabotage, och som därigenom åstadkommer fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men, skall dömas till straffarbete i högst sex år eller fängelse. Förövas sådan gärning av oaktsamhet, skall enligt 2 § den skyldige dömas till fängelse eller dagsböter. I 3 och 4 §§ stadgas straff för försök, stämpling eller förberedelse till brott som avses i 1 §. Straffskärpning med intill två års straffarbete skall enligt 5 § kunna inträda, om den brottslige, i fall som omförmäls i 1, 3 eller 4 §, för brottets utförande eller mot någon som lagligen sökt gripa honom övat våld å person eller hot om omedelbar användning av sådant våld. Bestämmelserna i 1—5 §§ skola icke äga tillämpning, där den brottslige enligt allmänna strafflagen eller strafflagen för

krigsmakten har förskyllt strängare straff. Till sabotage i lagens mening hänföres enligt 8 § icke deltagande i arbetsinställelse eller uppmaning därtill. Vidare innehåller lagen bestämmelser om förverkande.

De sakkunnigas lagutkast har såsom bilaga fogats vid propositionen (sid. 37—38).

Till motivering av det föreslagna stadgandet i 1 § anförde de sakkunniga:

Det huvudsakliga kännetecknet på den straffbara gärningen bör vara, att den innefattar sabotage, som innebär fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men. Härigenom framgår å ena sidan att den befarade verkan av sabotaget skall vara allvarlig, innefattande 'men' för försvaret eller samhällslivet, visserligen icke omedelbart i dess helhet men på ett sådant sätt, att ett intresse av väsentlig vikt står på spel, samt å andra sidan att någon sådan verkan icke behöver hava inträtt, utan att det är nog att fara därför har framkallats; sabotaget behöver med andra ord icke hava nått sitt syfte för att vara straffbart såsom fullbordat brott. Då beteckningen sabotage lider av en viss osäkerhet, är det lämpligt att dess innebörd klargöres genom ett antal exempel på viktigare former därav. Detta bör emellertid icke utesluta, att andra former av sabotage böra vara straffbara, förutsatt att de äro farliga på det sätt som ovan nämnts.

I överensstämmelse med det nu anförda föreslås i 1 § av utkastet i fråga om det uppsåtliga fullbordade brottet en bestämmelse om straff för den som förstör eller skadar anläggning eller inrättning, som är av betydelse för försvaret, folkförsörjningen, samfärdseln eller produktionen, eller föremål som är avsett för försvaret eller för sådan anläggning eller inrättning, eller vid tillverkning, leverans, förvaring eller försling av sådant föremål åstadkommer fel hos föremålet eller föranleder dröjsmål med dess avlämnande eller eljest förhindrar eller försvårar användandet av anläggning, inrättning eller föremål, som nyss nämnts, eller gör annat sådant sabotage, och som därigenom åstadkommer fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men. Straffet bör vara straffarbete i högst sex år eller fängelse.

Bestämmelsen avser att skydda varje verksamhet som är av betydelse för säkerställandet av samhällets livsbetingelser, särskilt för landets försvar och dess sociala och ekonomiska liv. Hit höra, förutom försvarets inrättningar, exempelvis metall-, sten-, trä-, pappers-, livsmedels-, textil- och läderindustri, kemisk industri, förråd av utsäde, samfärdselmedel, luftskyddsanläggningar, kraftverk, hamnar, flygfält, radiostationer, sjukhus och andra civila offentliga institutioner av synnerlig betydelse i sådant hänseende. Skyddet bör tillika gälla sabotage mot politiska motståndares verksamhet i den mån sådant sabotage kan innebära en fara för samhällslivets behöriga gång. En principiell begränsning av stadgandets räckvidd ligger i fordran på att genom gärningen skall ha åstadkommits fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men.

I fråga om föremål som användas för försvaret torde, när det gäller exempelvis utrustningspersedlar, för att denna effekt skall anses ha inträtt, i regel böra förutsättas att sabotaget avser ett större antal dylika persedlar. Lagbudet bör under samma förutsättning vara tillämpligt om någon levererat föremål till försvarsverket eller till anläggning eller inrättning av angivet slag med vetskap om att föremålen voro underhålliga. Detta fall torde ej behöva särskilt angivas i lagtexten.

För straffbarhet enligt 1 § kräves att gärningsmannen på det sätt, som i allmänhet kräves för uppsåt, insett att gärningen kan åstadkomma fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men.

Enligt 8 § i de sakkunnigas utkast skulle till sabotage i lagens mening icke hänföras deltagande i arbetsinställelse eller uppmaning därtill.

De sakkunniga anförde beträffande detta stadgande: Lagen komme i viss utsträckning att kunna tillämpas på sabotage i samband med samhällsfarliga arbetsinställelser (strejk eller lockout). I anslutning till vad som stadgades i de engelska 'Defence Regulations' borde dock föreskrivas, att till sabotage i lagens mening icke skulle hänföras enbart deltagande i arbetsinställelse eller uppmaning därtill. Undantaget borde gälla de normala stridsmetoderna vid arbetstvister. I sådana fall torde i första hand lagstiftningen om kollektivavtal lämna tillräckliga möjligheter att komma till rätta även med ekonomiska stridsåtgärder som hotade samhällslivet. Därutöver kunde, vid behov, med stöd av tjänstepliktslagen ett ingripande ske mot tredskande arbetare eller arbetsgivare. De sistnämnda kunde tillika i vissa fall enligt allmänna förfogandelagen åläggas att utföra arbeten för det allmännas räkning.

För innehållet i de avgivna yttrandena redogöres i propositionen, beträffande förslaget i allmänhet å sid. 16—17, beträffande 1 § å sid. 20—23 och i fråga om 8 § å sid. 29—32.

Vid förslagets remittering till lagrådet yttrade *tillförordnade departementschefen, statsrådet Bergquist*, bland annat följande:

»Under den senaste tiden ha från statsmakternas sida vidtagits åtgärder i olika hänseenden för att bereda ökat skydd mot sabotage. Sålunda må erinras om de nya straffbestämmelserna i 8 kap. strafflagen mot sabotage, som vid krig eller då krig hotar riket direkt eller indirekt riktar sig mot krigsmakten, samt om de befogenheter i syfte att hindra eller uppdaga brott mot 8 och 19 kap. strafflagen, som genom de särskilda tvångsmedelslagarna den 14 oktober 1939 och den 9 januari 1940 lagts i myndigheternas händer.

Emellertid torde gällande straffbestämmelser i övrigt mot sabotage icke erbjuda fullständigt eller tillräckligt skydd mot sabotagehandlingar i kritiska tider. Jag anser därför en komplettering och skärpning av dessa straffbestämmelser vara av behovet påkallad.

Vad angår formen för en dylik lagstiftning ha de sakkunniga föreslagit att strafflagen och strafflagen för krigsmakten skulle kompletteras av en särskild lag avsedd att gälla under rådande utomordentliga förhållanden. De sakkunniga ha övervägt möjligheten att tillgodose det nu aktuella behovet av effektivare straffbestämmelser mot sabotage inom ramen av 19 kap. strafflagen och i samband med en genomgripande omarbetning därav. En sådan omarbetning skulle emellertid kräva grundligt övervägande med hänsyn till olika förhållanden och kunde nu icke avvaktas.

Såsom i vissa av de över förslaget avgivna yttrandena anförts hade det otvivelaktigt ur flera synpunkter varit att föredraga, om bestämmelserna kunnat inarbetas i strafflagen. Med hänsyn till angelägenheten av att en lagstiftning i ämnet skyndsamt kommer till stånd torde dock såsom de sakkunniga funnit en sådan inarbetning ej nu kunna ske. Frågan härom bör

emellertid utan dröjsmål upptagas till behandling. Detta bör lämpligen ske vid det pågående arbetet för åstadkommande av en reform av strafflagens speciella del. Som ett led häri har straffrättskommittén nyligen avlämnat förslag till ny lagstiftning om förmögenhetsbrott. Enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t den 11 oktober 1940 har chefen för justitiedepartementet uppdragit åt kommittén att verkställa utredning rörande förslätt revision av strafflagens speciella del. Enligt direktiven för utredningen bör denna i första hand inriktas på de partier av strafflagen, vilka äga samband med förmögenhetsbrotten, varvid bl. a. de i 19 kap. strafflagen behandlade skadegörelsebrotten skola upptagas till behandling.

De sakkunniga föreslå en provisorisk lag avsedd att gälla till och med den 31 mars 1942. Någon särskild bestämmning av den allmänna situation under vilken lagen skall gälla har ej kommit till uttryck i brottsbeskrivningen utan allenast genom begränsningen av lagens giltighetstid. De sakkunniga ha därjämte framhållit möjligheten av dess upphävande före den bestämda tidens utgång. Jag ansluter mig till de sakkunnigas ståndpunkt. Uppenbart är att, om ändrade förhållanden skulle inträda, Kungl. Maj:t kommer att föreslå riksdagen de jämkningar i bestämmelserna som kunna anses påkallade.»

»I 1 § sakkunnigförslaget angives såsom huvudsakligt kännetecken på de enligt lagen straffbara sabotagehandlingarna, att de innebära fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men. Någon uttömmande bestämmning av vad som innefattas under beteckningen sabotage lämnas icke. Däremot ha till klargörande av beteckningens innebörd vissa mera typiska former av sabotage angivits med exempel.

Stadgandet avser enligt motiven att skydda varje verksamhet som är av betydelse för säkerställandet av samhällets livsbetingelser, särskilt för landets försvar samt dess sociala och ekonomiska liv. Bland angreppsobjekt, vilka skola skyddas enligt stadgandet, nämna de sakkunniga — förutom försvarets inrättningar, industrianläggningar, förråd, samfärdselmedel m. m. — även sjukhus och andra civila offentliga institutioner av synnerlig betydelse i nämnda hänseende. Under stadgandet skall enligt motiven även inbegripas sabotage mot politiska motståndares verksamhet, i den mån sådant sabotage kan innebära fara för samhällslivets behöriga gång.

Då de sakkunniga såsom förutsättning för sabotagehandlings straffbarhet angivit att den skall innebära fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men, ha de därmed avsett att utmärka att endast sabotagehandlingar av samhällsfarlig beskaffenhet skola omfattas av stadgandet. Såsom i vissa yttranden anmärkts synes emellertid uttrycket samhällslivet icke med erforderlig tydlighet angiva de intressen som jämte försvaret böra skyddas av lagen. Stadgandets innebörd torde klarare framgå, om uttrycket samhällslivet utbytes mot orden folkförsörjningen, förvaltningen och den allmänna ordningen samt dessutom i stadgandet uttryckligen angives att den skada sabotagehandlingen är ägnad att framkalla skall vara av allvarlig natur. Med hänsyn härtill har såsom förutsättning för den brottsliges fällande angivits

att han genom sabotagehandlingen åstadkommer fara för att försvaret eller folkförsörjningen lider allvarligt men eller för att förvaltningen eller den allmänna ordningen allvarligt störes.

I anslutning härtill torde det vara lämpligt att bland de i paragrafen särskilt nämnda angreppsobjekten även upptages anläggning eller inrättning som är av betydelse för förvaltningen. Härigenom tillgodoses det i ett yttrande framförda önskemålet att lagtexten måtte klart utmärka att sabotage mot statliga eller kommunala myndigheters verksamhet inbegripes under stadgandet.

Å andra sidan böra lämpligen orden 'samfärdseln' och 'produktionen' utslutas. Vad därmed åsyftas innefattas under 'folkförsörjningen', därest häri, såsom naturligt är, inlägges den mera vidsträckta betydelse som ordet äger exempelvis i 8 kap. strafflagen.

I övrigt har jag ej funnit skäl att i anledning av vad som anförts i yttrandena rörande denna paragraf vidtaga ändring i den föreslagna lydelsen. Den gjorda exemplifieringen av brottshandlingarna och angreppsobjekten avser att angiva den allmänna karaktären av handlingar, vilka i lagens mening äro att anse såsom sabotagehandlingar, samt att giva exempel på objekt, vilka äro av sådan betydelse för det allmänna att de i första hand böra skyddas av lagstiftningen. Uteslutet är icke att tillämpa lagen även vid sabotagehandlingar som rikta sig mot andra objekt än de i lagtexten särskilt nämnda; avgörande bör vara, om handlingen medför sådan verkan som enligt lagrummet förutsättes, nämligen att den åstadkommer fara för att försvaret eller folkförsörjningen lider allvarligt men eller för att förvaltningen eller den allmänna ordningen allvarligt störes.

I fråga om gärningsmannens uppsåt ha de sakkunniga anført, att för straffbarhet enligt 1 § kräves att gärningsmannen på det sätt som i allmänhet kräves för uppsåt insett att gärningen kan ha den effekt som lagrummet förutsätter. Det torde icke vara erforderligt att meddela uttrycklig föreskrift härom. Om i enlighet med vad i ett par yttranden yrkats såsom villkor för straffbarhet stadgades, att gärningsmannen skulle ha 'avsikt' att åstadkomma sådan effekt, skulle detta innebära en för stadgandets effektivitet menlig begränsning av dess räckvidd, i det att därigenom andra former av uppsåt, däribland s. k. eventuellt uppsåt, bleve uteslutna.

Då i ett yttrande ifrågasatts huruvida underlåtenhetshandlingar kunna anses inbegripna under stadgandet, må framhållas att en sådan tolkning synes väl förenlig med dess avfattning; användningen av en anläggning kan förhindras eller försvåras och dröjsmål med tillverkning, leverans etc. föranledas likaväl genom negativa som genom positiva handlingar.»

Vid behandlingen av 8 § anförde t. f. departementschefen:

»Uppenbart torde vara, att i detta sammanhang ej kan upptagas till behandling problemet om förebyggande av samfällsfarliga arbetskonflikter. Lagen bör i princip ej avse störningar på arbetsmarknaden, föranledda av lönefrågor, förhållandena på arbetsplatsen, missnöje med arbetsledningen eller dylikt. I lagen torde därför böra intagas ett undantagsstadgande i den riktning

de sakkunniga föreslagit. Undantaget bör avse stridsåtgärder i anledning av arbetstvister. Hit höra främst strejker, lockouter, blockader och bojkotter. Även därmed jämförliga stridsåtgärder för att främja egna ekonomiska intressen böra undantagas från lagens tillämpning. Åtgärder av nu angivet slag, som störa samhällslivet, bör man söka komma till rätta med på annat sätt än genom straffsanktion. Straff bör däremot ej vara uteslutet, om åtgärden icke har karaktären av stridsåtgärd mellan arbetsgivare och arbetare eller stridsåtgärd för främjande av egna ekonomiska intressen utan åsyftar att störa de samhällsviktiga intressen som skola skyddas av den nu föreslagna lagstiftningen.

Med beaktande jämväl av vad i vissa yttranden i formellt avseende anmärkts mot stadgandet synes detta böra innehålla, att till sabotage enligt lagen icke skall hänföras vidtagande av eller deltagande i arbetsinställelse eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd, som vidtages med anledning av arbetstvist eller i syfte att främja egna ekonomiska intressen, samt ej heller uppmaning till sådan åtgärd.»

I anledning av en erinran av lagrådet har den nya lagens rubrik ändrats till lag om straff för sabotage. Vidare ha i 1 § orden »sådant sabotage» utbytt mot uttrycket »därmed jämförligt sabotage», varjämte en jämkning av lagtexten i 5 § vidtagits.

Det i propositionen framlagda förslaget till lag om straff för sabotage innehåller, förutom det grundläggande stadgandet i 1 § samt undantagsbestämmelsen i 8 §, bestämmelser om straff för gärning, som i 1 § sägs, vilken förövas av ovarsamhet (2 §), om straff för försök (3 §) samt stämpling och annan förberedelse till sådant brott som avses i 1 § (4 §), om straffskärpning för våldshandlingar i samband med sabotagebrott (5 §), om förhållandet till straffbestämmelserna i allmänna strafflagen och strafflagen för krigsmakten (6 §) samt om förverkande (7 §). Lagen skall gälla till och med den 31 mars 1942.

De båda övriga lagförslagen avse att göra 1939 och 1940 års tvångsmedelslagar tillämpliga även beträffande brott jämlikt den föreslagna sabotagelagen.

Utskottet.

I samband med behandlingen vid årets lagtima riksdag av förslaget till ny lydelse av 8 kap. strafflagen, som handlar om straff för förräderi och andra för rikets säkerhet menliga brott, anhöll riksdagen hos Kungl. Maj:t om skyndsamt utredning och förslag rörande en komplettering av gällande lagbestämmelser i syfte att bereda möjlighet till effektivare ingripande mot sabotage eller försök eller förberedelse därtill. Första lagutskottet, som förberett ärendet, framhöll i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 32, att vissa fall av sabotage kunde bestraffas med stöd av de i 8 kap. 6 § strafflagen i dess nya lydelse upptagna bestämmelserna om straff för krigsförräderi, men att dessa bestämmelser vore tillämpliga först vid krig eller då krig

hotade riket och allenast avsåge gärningar, varigenom krigsmaktens ställning kunde försämrast eller som riktade sig mot en med riket i krig förbunden stats krigsmakt. Enligt första lagutskottets mening kunde de eljest förefintliga bestämmelserna icke anses motsvara vad som under nuvarande förhållanden krävdes för att med kraft ingripa mot sådant sabotage eller förberedelse därtill som icke enligt den nya lydelsen av 8 kap. strafflagen bleve att anse såsom krigsförräderi.

I anledning av riksdagens ovanberörda framställning ha inom justitiedepartementet tillkallade särskilda sakkunniga utarbetat förslag till lagstiftning mot sabotage, vilket förslag efter omarbetning i departementet framlagts genom förevarande proposition.

Förslaget innehåller en tidsbegränsad lag om straff för sabotage. I lagens 1 §, vilken upptager den centrala straffbestämmelsen, stadgas straff för den, som begår vissa exemplifierade gärningar — såsom att han förstör eller skadar anläggning eller inrättning, som är av betydelse för försvaret, förvaltningen eller folkförsörjningen — eller gör annat därmed jämförligt sabotage, och som därigenom åstadkommer fara för att försvaret eller folkförsörjningen lider allvarligt men eller för att förvaltningen eller den allmänna ordningen allvarligt störes. Straffet är straffarbete i högst sex år eller fängelse. Såsom sabotage i lagens mening skall enligt 8 § icke anses vidtagande av eller deltagande i arbetsinställelse eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd, som vidtages med anledning av arbetstvist eller i syfte att främja egna ekonomiska intressen, samt ej heller uppmaning till sådan åtgärd. Lagen innehåller i övrigt bestämmelser om straff för den, som av oaktsamhet förövar sådan gärning som i 1 § sägs, ävensom om straff för försök, stämpling eller förberedelse till sabotage.

Av förarbetena till förslaget framgår att avgränsningen av de gärningar som skola bestraffas som sabotage vållat vissa svårigheter. Någon uttömmande bestämning av vad som innefattas under beteckningen sabotage upptager lagen icke; i stället ha till klargörande av beteckningens innebörd angivits vissa exempel på mera typiska former av sabotagehandlingar, såsom skadegörelse å anläggning eller inrättning som är av betydelse för försvaret, förvaltningen eller folkförsörjningen, och därefter utsäges att under lagen skall falla även den som gör annat *därmed jämförligt sabotage*. Såsom allmän förutsättning för straffbarhet enligt lagen uppställs ytterligare att genom den ifrågavarande handlingen åstadkommit fara för att försvaret eller folkförsörjningen lider allvarligt men eller för att förvaltningen eller den allmänna ordningen allvarligt störes. Propositionens standpunkt är sålunda den, att det huvudsakliga kännetecknet på de enligt lagen straffbara sabotagehandlingarna är att de åstadkomma *fara* för att försvaret eller vissa andra samhällsviktiga funktioner *lida allvarligt men*. Här avses alltså icke den fara, som i allmänhet är förenad med handlingar av ifrågavarande slag, utan den fara som i det konkreta fallet föreligger. I de sakkunnigas förslag hade motsvarande krav utformats så, att handlingen skulle ha åstadkommit fara för att försvaret eller samhällslivet kan lida men.

Enligt utskottets mening innebär propositionens krav på fara för att de samhällsviktiga funktionerna lida *allvarligt men* en väsentlig begränsning av det straffbara området. Handlingar, som skett i direkt sabotagesyfte — måhända med understöd av främmande makt — skulle härigenom uteslutas från straff, om blott den uppkomna faran för samhället icke i det föreliggande fallet innefattat allvarligt men, en gränsdragning som kan lämna rum för skiljaktiga uppfattningar. Om en person i direkt uppsåt att skada landet förstör exempelvis materiel för försvaret eller ett spannmålslager, så blir hans straffbarhet enligt propositionen beroende av om skadan kan sägas innefatta ett allvarligt men för försvaret eller folkförsörjningen. Besvaras denna fråga nekande, kommer handlingen alltså icke att bliva straffbar enligt den förevarande lagen, och därest uppsåtlig skadegörelse å annans egendom ej föreligger, blir handlingen ofta överhuvud taget icke straffbar enligt gällande rätt. Detta resultat synes icke tillfredsställande. Enligt utskottets mening skulle med en sådan utformning av bestämmelserna effektiviteten av lagstiftningen i stor utsträckning äventyras. Ur denna synpunkt är den av de sakkunniga föreslagna formuleringen att föredraga.

Om åter, i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag, allenast uppställes krav på att sabotagehandlingens åstadkommit fara för att de samhällsviktiga funktionerna kunna lida men, synes avfattningen bliva allt för vittgående. För att handlingen skall bliva straffbar fordras visserligen enligt en sådan avfattning, att gärningsmannen handlat med insikt om att den företagna handlingen innebär fara för att samhällsfunktionerna kunna lida men. Det synes emellertid tveksamt, om ej därunder skulle kunna hänföras åtskilliga handlingar, som innefatta fullföljande av nu av rättsordningen erkända egna intressen. Såsom exempel kan nämnas, att en arbetare icke vill taga anställning om han ej erhåller vad han själv anser vara skälig lön, att en innehavare av en vara ej vill sälja densamma utan att erhålla visst pris, eller att en företagare ej vill driva en verksamhet som han ej finner vara lönande. De i 1 § avsedda gärningarna omfatta, enligt vad av motiven framgår, även underlåtenhetshandlingar, och därest en handling av den beskaffenhet som nyss nämnts skulle medföra fara för att samhällsintressena kunna lida men, vilket ingalunda är uteslutet, skulle det kunna göras gällande att gärningen vore straffbar såsom sabotage. Det vill synas som om just möjligheten att sabotagebrottet tillades en sådan vidsträckt innebörd föranlett att man såväl i de sakkunnigas förslag som i propositionen funnit sig böra genom en undantagsbestämmelse i 8 § begränsa brottsområdet. Enligt propositionen skall till sabotage icke hänföras arbetsinställelse eller annan därmed hänförlig stridsåtgärd, som vidtages med anledning av arbetstvist eller i syfte att främja egna ekonomiska intressen. Det synes emellertid ovisst, huruvida detta undantag täcker samtliga de fall, som ovan berörts.

Enligt utskottets mening böra handlingar, som innefatta fullföljande av ett av rättsordningen erkänt intresse, begreppsmässigt icke hänföras under en strafflagstiftning om sabotage. Dylika handlingar av beskaffenhet att medföra fara för samhället kunna väl, särskilt i nuvarande läge, behöva motverkas från samhällets sida, men det bör beaktas att samhället oavsett

den förevarande lagstiftningen icke står maktlöst gentemot sådana förfaranden. Regleringar och ingripanden av skilda slag kunna sålunda ske t. ex. med stöd av allmänna förfogandelagen, rekvisitionslagstiftningen, tjänstepliktslagen, maximiprislagen samt prisregleringslagen. Dessa lagar torde också innebära större möjligheter att framtvunga ett från samhällets sida önskvärt handlande. Frågan huruvida till skydd för samhällets intresse i nu antydda fall även ett direkt straffhot bör tillgripas, torde icke kunna besvaras utan mera ingående undersökningar.

Enligt utskottet synes den uppfattning, varå såväl propositionen som de sakkunnigas förslag bygger, komma till tydligare uttryck genom en omformulering av 1 §, varvid som kännetecknen å sabotage i första hand uppställas fordran på *uppsåt att skada* de samhällsintressen, varom här är fråga. Från sabotagelagstiftningen i utlandet kunna också hämtas exempel på att gärningsmannens uppsåt tillerkänts en dominerande betydelse. Även i vissa yttranden hava liknande synpunkter framträtt. Sålunda framhåller hovrätten över Skåne och Blekinge, att för en gärning som betecknas såsom sabotage är utmärkande, att den företagits i uppsåt att åstadkomma en störning av den verksamhet eller det intresse, mot vars upprätthållande gärningen riktar sig; och Göta hovrätt har framhållit, att det på visst sätt angivna syftet är ett för det i övrigt ganska obestämda sabotagebrottet betydelsefullt rekvisit. Utskottet anser sålunda, att 1 § bör givas den formuleringen, att straff skall drabba den som, med uppsåt att skada försvaret eller folkförsörjningen eller störa förvaltningen eller den allmänna ordningen, gör gärning av i paragrafen exemplifierad art eller gör annat därmed jämförligt sabotage. Med denna formulering falla enligt utskottets mening de förut anförda exemplen klart utanför det ifrågavarande brottets område. Lagen kommer sålunda icke att omfatta de normala stridsåtgärderna på arbetsmarknaden jämte liknande åtgärder, och det blir obehövt att stadga särskilt undantag därför i 8 §. Denna paragraf kan följaktligen utgå ur förslaget. Utskottet vill framhålla, att departementschefen vid behandlingen av 8 § (sid. 10 i utskottets redogörelse) uttalat, att straff icke bör vara uteslutet, om åtgärden icke har karaktären av stridsåtgärd mellan arbetsgivare och arbetare eller stridsåtgärd för främjande av egna ekonomiska intressen utan åsyftar att störa de samhällsviktiga intressen som skola skyddas av den nu föreslagna lagstiftningen. Detta överensstämmer med utskottets ståndpunkt.

Det torde böra framhållas, att den föreslagna formuleringen icke förutsätter att direkt uppsåt att skada samhället förelegat. Om t. ex. en fabriksägare, som åtagit sig en leverans av försvarsmateriel, uppsåtligt tillverkar en felaktig vara, och hans syfte därmed är att göra sig en vinst genom att ändock få full köpeskilling, så är kravet på uppsåt att skada försvaret uppfyllt, om han blott är medveten om att felet i varan innebär en skada för försvaret. I detta sammanhang vill utskottet understryka departementschefens uttalande att under »folkförsörjningen» bör innefattas vad som åsyftats med de sakkunnigas uttryck »samfärdseln» och »produktionen». Lagen avser sålunda även åtgärder som rikta sig mot vår exportindustri.

I de i 1 § angivna exemplen på sabotagehandlingar upptages först att någon

förstör eller skadar anläggning eller inrättning, som är av betydelse för försvaret, förvaltningen eller folkförsörjningen, eller föremål, som är avsett för försvaret eller för sådan anläggning eller inrättning. Utskottet har ansett det lämpligt att uttryckligen medtaga även föremål som direkt är avsett för folkförsörjningen, och föreslår därför att stadgandet jämkas till att avse den som förstör eller skadar anläggning, inrättning eller föremål, som är av betydelse för försvaret, folkförsörjningen eller förvaltningen.

Straffet för sabotagebrott enligt 1 § föreslås i propositionen till straffarbete i högst sex år eller fängelse. Utskottet vill framhålla, att sabotagelagen i viss utsträckning utgör ett komplement till straffbestämmelsen mot krigsförräderi i 8 kap. 6 § strafflagen, som avser gärningar varigenom krigsmaktens ställning kan försämrans och som begås under krig eller då krig hotar riket. Straffet i sistnämnda lagrum är straffarbete på livstid eller från och med sex till och med tio år, och enligt krigsartiklarna kan dödsstraff ådömas för brottet. Med hänsyn härtill anser utskottet, att straffmaximum i 1 § bör höjas till straffarbete i tio år. Vidare föreslår utskottet att fängelsestraff reserveras för de fall, då omständigheterna äro synnerligen mildrande.

I 2 § av propositionsförslaget stadgas straff av fängelse eller dagsböter för den som av oaktsamhet förövar gärning som avses i 1 §. Under bestämmelsen skulle komma att falla handlingar av sinsemellan mycket olika karaktär, och vidden av densamma är svår att bedöma. Med den av utskottet föreslagna konstruktionen av sabotagebrottet synes en bestämmelse om straff för oaktsamhet icke böra intagas i förevarande lag. Utskottet föreslår därför att 2 § utgår ur förslaget. Det bör framhållas, att i vissa grövre fall oaktsamhet kan straffas enligt 8 kap. 7 § strafflagen, som stadgar straff för oaktsamt förövande av krigsförräderi. Enligt vad departementschefen uttalat skall frågan om inarbetande av den nu förevarande lagstiftningen i allmänna strafflagen behandlas vid det pågående arbetet för åstadkommande av en reform av strafflagens speciella del. Vid denna utredning torde böra övervägas, huruvida och i vilken omfattning oaktsamhetshandlingar i nu förevarande avseenden böra straffbeläggas. I nämnda sammanhang torde ock böra upptagas en annan fråga, som framförts inom utskottet, nämligen den om tillämpning jämväl å nu ifrågavarande brottskategorier av det i 8 kap. 28 § strafflagen upptagna stadgandet om skyldighet att anmäla brott, som man vet å färde vara.

I anslutning till höjningen av straffmaximum i 1 § föreslår utskottet höjning av de i 3 och 4 §§ stadgade straffen för försök och förberedelse. Uteslutningen av 2 § föranleder omnumrering av de följande paragraferna jämte vissa redaktionella jämkningar i desamma. I förslagen angående ändringar i tvångsmedelslagarna har vidtagits en formell ändring.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen, med förklarande att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i de genom förevarande proposition framlagda lagförslagen, måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

1) L a g

om straff för sabotage.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Den som förstör eller skadar anläggning eller inrättning, som är av betydelse för försvaret, förvaltningen eller folkförsörjningen, eller föremål, som är avsett för försvaret eller för sådan anläggning eller inrättning,

eller vid tillverkning, leverans, förvaring eller forsling av sådant föremål åstadkommer fel hos föremålet eller föranleder dröjsmål med dess avlämnande,

eller eljest förhindrar eller försvårar användandet av anläggning, inrättning eller föremål, som nyss nämnts,

eller gör annat därmed jämförligt sabotage,

och som därigenom åstadkommer fara för att försvaret eller folkförsörjningen lider allvarligt men eller för att förvaltningen eller den allmänna ordningen allvarligt störes,

dömes till straffarbete i högst sex år eller fängelse.

2 §.

Förövas gärning, som i 1 § sägs, av oaktsamhet, dömes den skyldige till fängelse eller dagsböter.

3 §.

Har någon gjort försök till brott, varom i 1 § förmäles, dömes högst till straffarbete i fem år.

Den som, med uppsåt att skada försvaret eller folkförsörjningen eller störa förvaltningen eller den allmänna ordningen,

förstör eller skadar anläggning, inrättning eller föremål, som är av betydelse för försvaret, folkförsörjningen eller förvaltningen,

eller vid tillverkning, leverans, förvaring eller forsling av sådant föremål åstadkommer fel hos föremålet eller föranleder dröjsmål med dess avlämnande,

eller eljest förhindrar eller försvårar användande av anläggning, inrättning eller föremål, som nyss nämnts,

eller gör annat därmed jämförligt sabotage,

dömes till straffarbete i högst tio år. Äro omständigheterna synnerligen mildrande, må till fängelse dömas.

2 §.

Har någon gjort försök till brott, varom i 1 § förmäles, dömes högst till straffarbete i åtta år.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

4 §.

Har stämpling till brott, varom i 1 § förmäles, blivit gjord, då skall, där gärningen ej kommit till sådant brott eller försök därtill, den som deltagit i stämplingen straffas högst med straffarbete i *fyra* år.

Samma lag vare i fråga om den som genom uppmaning eller annorledes söker förmå annan till brott, varom i 1 § förmäles, eller som eljest träder i samverkan med andra eller i förbindelse med främmande makt eller med någon, som handlar i sådan makts intresse, för att förbereda, möjliggöra eller underlätta dylikt brott.

Där någon för ändamål som sist sagts tillverkar, anskaffar, förvarar eller eljest tager befattning med sprängämne eller annat för brottets utförande avsett hjälpmedel, vare ock lag samma. Har han av egen drift förstört hjälpmedlet eller eljest gjort det obrukbart, vare från straff fri.

5 §.

Har i fall, som omförmälts i 1, 3 eller 4 §, den brottslige för brottets utförande övat våld å person eller hot om omedelbar användning av sådant våld eller har han mot någon som lagligen sökt å bar gärning gripa honom övat våld eller hot som nyss sagts, dömes till straffarbete intill två år utöver den eljest för brottet bestämda högsta strafftiden.

6 §.

Vad förut i denna lag är stadgat skall icke äga tillämpning, där gärningen enligt allmänna strafflagen eller strafflagen för krigsmakten är belagd med strängare straff.

7 §.

Vad någon, som är förfallen till ansvar för brott, varom i 1, 3, 4 eller 5 § förmäles, för brottet mottagit eller dess värde skall vara till kronan förverkat. Föremål, som begagnats såsom hjälpmedel för utförande av sådant brott eller varit avsett därtill, må ock

3 §.

Har stämpling till brott, varom i 1 § förmäles, blivit gjord, då skall, där gärningen ej kommit till sådant brott eller försök därtill, den som deltagit i stämplingen straffas högst med straffarbete i *sex* år.

4 §.

Har i fall, som omförmälts i 1, 2 eller 3 §, den brottslige för brottets utförande övat våld å person eller hot om omedelbar användning av sådant våld eller har han mot någon som lagligen sökt å bar gärning gripa honom övat våld eller hot som nyss sagts, dömes till straffarbete intill två år utöver den eljest för brottet bestämda högsta strafftiden.

5 §.

6 §.

Vad någon, som är förfallen till ansvar för brott, varom i 1, 2, 3 eller 4 § förmäles, för brottet mottagit eller dess värde skall vara till kronan förverkat. Föremål, som begagnats såsom hjälpmedel för utförande av sådant brott eller varit avsett därtill, må ock

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

förklaras förverkat till kronan, evad till ansvar dömes eller ej.

Vad sålunda föreskrivits skall även gälla, om brottet på grund av stadgandet i 6 § bestraffas enligt allmänna strafflagen eller strafflagen för krigsmakten.

8 §.

Till sabotage enligt denna lag skall icke hänföras vidtagande av eller deltagande i arbetsinställelse eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd, som vidtages med anledning av arbetstvist eller i syfte att främja egna ekonomiska intressen, samt ej heller uppmaning till sådan åtgärd.

9 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 31 mars 1942. I fråga om sådant under nämnda tid begånget brott, som i lagen avses, skall vad där är stadgat äga tillämpning även efter det lagen i övrigt upphört att gälla.

7 §.

förklaras förverkat till kronan, evad till ansvar dömes eller ej.

Vad sålunda föreskrivits skall även gälla, om brottet på grund av stadgandet i 5 § bestraffas enligt allmänna strafflagen eller strafflagen för krigsmakten.

2) L a g

om ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 oktober 1939 (nr 724) om särskilda tvångsmedel vid utredning rörande brott som avses i 8 eller 19 kap. strafflagen m. m.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 14 oktober 1939 om särskilda tvångsmedel vid utredning rörande brott som avses i 8 eller 19 kap. strafflagen m. m. skall erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Vid utredning rörande brott, som avses i 8 eller 19 kap. strafflagen eller lagen *med vissa bestämmelser mot sabotage* eller lagen angående vissa

Vid utredning rörande brott, som avses i 8 eller 19 kap. strafflagen eller lagen *om straff för sabotage* eller lagen angående vissa utfästelser rö-

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. och varå kan följa straffarbete, må, i den ordning i denna lag sägs, förutom de tvångsmedel som eljest äro medgivna, nedan angivna tvångsmedel användas.

rande införsel och utförsel av varor m. m. och varå kan följa straffarbete, må, i den ordning i denna lag sägs, förutom de tvångsmedel som eljest äro medgivna, nedan angivna tvångsmedel användas.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

3) L a g

om ändrad lydelse av 2 § lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.

Härigenom förordnas, att 2 § lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. skall erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Där det finnes erforderligt för att hindra eller uppdaga brott mot 8 kap. strafflagen eller sådant brott mot 19 kap. samma lag, som kan skada rikets försvar eller folkförsörjning eller dess vänskapliga förbindelser med främmande makt, eller brott mot lagen *med vissa bestämmelser mot sabotage*, så ock eljest där det finnes erforderligt för att hindra, att förhållande, vars meddelande till främmande makt kan föranleda skada som ovan sägs, kommer till obehörigs kännedom, eller för att vinna utredning om obehörigt utforskande av sådant förhållande eller om överbringande till obehörig av meddelande därom, må

Där det finnes erforderligt för att hindra eller uppdaga brott mot 8 kap. strafflagen eller sådant brott mot 19 kap. samma lag, som kan skada rikets försvar eller folkförsörjning eller dess vänskapliga förbindelser med främmande makt, eller brott mot lagen *om straff för sabotage*, så ock eljest där det finnes erforderligt för att hindra, att förhållande, vars meddelande till främmande makt kan föranleda skada som ovan sägs, kommer till obehörigs kännedom, eller för att vinna utredning om obehörigt utforskande av sådant förhållande eller om överbringande till obehörig av meddelande därom, må

föremål tagas i beslag eller sättas under förbud att säljas eller skingras; hus- och kroppsrannsakan verkställas;

expediering av post-, telegraf-, järnvägs- eller annan försändelse inställas eller fördröjas eller försändelsens innehåll granskas och censureras; samt

expediering av telefonsamtal inställas eller fördröjas eller samtal avlyssnas eller ock telefonapparat för viss tid eller tillsvidare avstängas för samtal.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Stockholm den 28 november 1940.

På tredje särskilda utskottets vägnar:

N. GÄRDE.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Gärde, Tamm, Norman, Wistrand, Branting, Strand, Olof Carlsson, John Gustavson, Sten, Sundvik, Holstenson* och *Emil Andersson*; samt

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Sandström, Hedlund* i Östersund, *Ryberg, Olsson* i Mellerud, *Gezelius, Olovson* i Västerås, *Westman* och *Lindberg* i Stockholm, fru *Ruth Gustafson* samt fröken *Hesselgren*.

Reservation:

av herrar *Strand, Sten* och *Olsson* i Mellerud, vilka anfört:

»Enligt utskottets mening böra de normala stridsåtgärderna på arbetsmarknaden jämte liknande åtgärder begreppsmässigt icke hänföras under en lagstiftning om sabotage. En sådan bestämning av begreppet, att dessa åtgärder komme att falla utanför lagen, har utskottet sökt vinna genom kravet på uppsåt att skada försvaret eller folkförsörjningen eller störa förvaltningen eller allmänna ordningen. Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida kravet på skadeuppsåt, särskilt som därunder ingår även s. k. eventuellt uppsåt, härutinnan är tillräckligt och om icke en avgränsning bör ske också i objektivt avseende på det sätt, som föreslagits såväl av de sakkunniga som av Kungl. Maj:t. Att därvid inskränka sig till ett uttalande i motiveringen synes icke lämpligt. Det för här ifrågavarande åtgärder principiellt och gemensamt utmärkande, nämligen att de härflyta ur partstvister rörande arbets-, löne- eller prisvillkor, synes böra komma till uttryck i lagtexten. Några sakliga skäl mot en sådan uttrycklig undantagsregel ha icke anförts av utskottet.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte för sin del antaga de av utskottet framlagda lagförslagen med den ändring beträffande förslaget till lag om straff för sabotage, att 7 § i utskottets förslag erhåller beteckningen 8 § samt att såsom 7 § intages följande bestämmelse:

'Denna lag äger icke tillämpning i fråga om arbetsinställelse eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd, som vidtages allenast med anledning av arbetstvist eller enbart i syfte att främja närings- eller yrkesintressen.'»